

معاونت سلامت
مرکز سلامت محیط و کار

سیاست‌نامه «تأمین سلامت کارکنان دولت»

سال ۱۳۸۷

متن سیاستنامه:

بمنظور تأمین، حفظ و ارتقاء سلامت جسمی، روانی و اجتماعی شاغلین مشمول قانون استخدام کشوری در وزارتخانه ها و سازمانهای دولتی وابسته به دولت کلیه دستگاهها و نهادهای دولتی مشمول این قانون موظف به اجرا، پایش و ارزشیابی برنامه عملیاتی تأمین سلامت کارکنان دولت هستند.

تبصره ۱- معیارها و ضوابط سلامت محیط کار توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ظرف مدت دو ماه اعلام خواهد شد.

تبصره ۲- نظارت بر حسن اجرای برنامه تأمین سلامت کارکنان دولت بعهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی خواهد بود.

بخش اول

مقدمه و بیان مسئله :

انسانها بیش از یک سوم زندگی خود را در محیط های کاری که دارای عوامل مخاطره آمیز می باشد سپری می کنند براساس گزارش سازمان جهانی بهداشت سالانه ۱۲۰۰۰۰۰۰۰ حادثه ناشی از کار با ۲۰۰۰۰۰۰ مورد مرگ و میر و حدود ۶۷ تا ۱۵۷ میلیون بیماری ناشی از کار در جهان بروز می نماید و همین طور مبلغ ۳۲۰۲۵۱۳۰۰۰۰۰۰ ریال را سازمان تأمین اجتماعی در سال ۱۳۷۹ صرف هزینه برای بیماری و حوادث ناشی از کار نموده است و این در حالی است که ۶ میلیون شاغل تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی حدود ۳۷/۵٪ کل جمعیت شاغل کشور را به خود اختصاص می دهد که با در نظر گرفتن سلامت کار و تأمین محیطهای بهداشتی جهت انجام کار برای شاغلین میتوان این سرمایه های هنگفت را صرف سازندگی کشور نمود.

در بخشی از اعلامیه اجلاس جهانی ریو در زمینه محیط و توسعه پایدار، بهداشت حرفه ای بعنوان یک استراتژی با اهمیت تلقی شده که نه تنها سلامت شاغلین بلکه تأثیر مثبت و قابل ملاحظه ای در بهره وری و کیفیت محصولات، انگیزش کاری، رضایت شغلی و نهایتاً کیفیت کل زندگی افراد جامعه دارد. طبق اعلام سازمان جهانی بهداشت اگر خدمات بهداشت حرفه ای بطور مناسب و موثر برای تمام شاغلین فراهم نشود، سبب کاهش ظرفیت های کاری و در نتیجه زیان اقتصادی بمیزان ۱۰ تا ۲۰ درصد تولید ناخالص ملی می گردد.

طبق آمار بیش از ۵۰ درصد افراد بزرگسال در محیط کار در معرض عوامل مختلف هستند. عوامل مخاطره آمیزی که ممکن است در محیط کار سلامت کارکنان را تهدید کند عبارتند از:

- عوامل فیزیکی نظیر صدا، روشنایی، رطوبت، سرما، گرما، ارتعاش،
تشعشعات

- عوامل شیمیایی نظیر گردوغبار دود و دمه، گاز و بخار، حلال های شیمیایی

- عوامل بیولوژیکی نظیر باکتری ها، ویروس ها، انگل ها و ...

- عوامل غیر ارگونومیکی نظیر ابزار کار نامناسب و .....

آمار منتشره توسط WHO نشان میدهد: دومین علت شایع غیبت از کار در آمریکا کمردرد و ۲۰٪ غیبت های ناشی از کار در آلمان مربوط به صدمات دیسکی است همین طور در آمریکا هزینه مستقیم کمردرد در سال ۱۹۸۴ مبلغ $۱۰^9 * ۱۶$ دلار برآورد شده است (۳۳٪ مربوط به هزینه های خدمات پزشکی و ۶۷٪ مربوط به غرامت های ناشی از کار بوده است)

در سال ۱۹۹۸ غرامت های مستقیم و غیرمستقیم ناشی از کمر درد در بین شاغلین در آمریکا ۱۰^{۱۰} * ۵ دلار گزارش شده است و طبق تحقیقات، گردن درد یک بیماری شایع نزد کارکنان میباشد و عوارض ناشی از تروماهای تکراری نظیر (اپراتورهای کامپیوتر و تایپیست‌ها) را به ترتیب زیر گزارش کرده است.

سال	تعداد موارد
۱۹۸۲	۲۲۶۰۰
۱۹۸۳	۲۲۷۰۰
۱۹۸۴	۳۴۷۰۰
۱۹۸۵	۳۷۰۰۰
۱۹۸۶	۴۵۵۰۰
۱۹۸۷	۷۲۹۰۰
۱۹۸۸	۱۱۵۳۰۰
۱۹۸۹	۱۴۶۹۰۰
۱۹۹۰	۱۸۵۴۰۰
۱۹۹۱	۲۲۳۰۰۰
۱۹۹۲	۲۸۱۸۰۰

مطالعات دیگری نشان میدهد که ۷۵٪ افرادی که با کامپیوتر کار می کنند بدلیل غیراستاندارد بودن شرایط کاری به نحوی دچار اختلال سلامتی هستند که این اختلالات عبارتند از: خستگی ، تاری و نزدیک بینی چشم، درد گردن و پشت، نور گریزی این افراد در عین حال از نور ناکافی و درخشندگی صفحه نمایش نیز شکایت دارند.

(Sick building Syndrome) [S.B.S] یا علائم ساختمان ناسالم از جمله

موضوعات غیربهداشتی است که به نحو چشمگیری سلامت شاغلین را تهدید می‌کند.

از ویژگی‌های SBS می‌توان به تهویه نامناسب، استنشاق موادشیمیایی

حاصل از نقاشی در ساختمان‌ها، وجود دستگاه زیراکس، آلودگی حاصل از فعالیت موتورخانه‌ها که به داخل ساختمان هدایت می‌شوند، وجود آلوده‌کننده‌های بیولوژیک مانند باکتری‌ها، قارچ‌ها و ویروس‌ها که معمولاً در سطح داخلی مجاری دستگاه‌های تهویه رشد کرده و در اثر عبور جریان هوا جدا شده، به هوای داخل اتاق‌ها منتقل می‌شوند اشاره نمود.

تحقیقات نشانگر آنست که عوارضی حاد، نظیر تحریک گوش و حلق و

چشمها، سرفه خشک، سردرد و سرگیجه، بی‌اشتهایی، التهابات پوستی و

حساسیت به نور و بی‌اشتهایی از مهمترین علائم بیماریهای ناشی از کار در

ساختمان‌های ناسالم (SBS) می‌باشد و جالب توجه اینجاست که اکثر اینگونه

مشکلات در صورت ترک محیط کار برطرف می‌گردد.

محققین اعلام نمودند ۸۰۰۰۰۰ تا ۱۲۰۰۰۰۰ ساختمان اداری _ تجاری در

آمریکا در معرض SBS هستند بعبارت دیگر ۳۰ تا ۷۰ میلیون از ساکنین و

کارکنان در این ساختمان‌ها در معرض آسیب قرار دارند.

همین مطالعه در فلوریدا نشان می‌دهد که هوای ورودی از طریق سیستم

تهویه به داخل کل ساختمانهای اداری حاوی قارچ و کپک بوده که عامل بروز

حساسیت‌های آلرژیک نزد کارکنان می‌باشد.

باتوجه به مطالب پیش‌گفت تأمین محیط کار سالم علاوه بر اثر کارآیی و

بهره‌وری نیروی انسانی شاغل در بخش‌های دولتی در امور اداری موجب کاهش

هزینه‌های ناشی از حوادث و بیماریهای مختلف میگردد از این رو بهداشت حرفه

ای با هدف ارتقاء و حفظ بالاترین درجه از سلامت جسمی، روحی و اجتماعی

شاغلین در مقابل خطرات ناشی از شرایط کار و عوامل زیان آور محیط کار، نهایتاً با فراهم کردن محیط کار سالم، ایمن و شاداب موجب افزایش کارایی و بهره‌وری نیز می‌گردد.

سازمان جهانی بهداشت، برنامه بهداشت برای شاغلین را بعنوان اساس پیشگیری برای تأمین سلامت آنان قلمداد نموده که تحقق آن با توسعه خدمات بهداشت حرفه‌ای امری امکان‌پذیر می‌باشد.

براساس اصول کنوانسیون شماره ۱۶۱ سازمان بین‌المللی کار (ILO) در مورد خدمات بهداشت حرفه‌ای، مسئولیت اولیه درخصوص بهبود ایمنی و بهداشت کار و ارائه خدمات بهداشت حرفه‌ای در محیط کار و در هنگام کار بعهده مسئول مؤسسه می‌باشد و کشورها باید فعالیت‌ها و خط‌مشی‌های ایمنی و بهداشت حرفه‌ای را در سطح ملی با همکاری سه‌جانبه دولت، مسئولین مؤسسات دولتی و وزارتخانه‌ها و کارکنان دولت به انجام رسانند.

همانطور که در بند ۲ قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی آمده تأمین بهداشت عمومی و ارتقاء سطح آن از طریق اجرای برنامه‌های بهداشتی خصوصاً در زمینه بهداشت محیط، مبارزه با بیماریها، بهداشت خانواده و مدارس، آموزش بهداشت عمومی، بهداشت کار و شاغلین با تأکید بر اولویت مراقبت‌های بهداشتی اولیه بویژه بهداشت روان و کودکان با همکاری و هماهنگی دستگاه‌های ذیربط می‌باشد.

در شرایط فعلی علیرغم وجود قوانین فوق‌الاشاره تاکنون اقدام مؤثری برای تأمین و حفظ سلامت کارکنان دولت صورت نگرفته و اطلاعات جامع و مدونی از اقدامات بهداشتی در جهت بررسی محیط کار و سلامت شاغلین و مقایسه آن با شرایط ایده‌آل (استاندارد) محیط کار برای کارکنان دولت وجود ندارد، از طرفی مطابق بند ۲ ماده ۱ قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش

پزشکی، وزارت مزبور موظف است با برنامه ریزی مشخص و نظارت مستمر به تأمین بهداشت کار شاغلین بپردازد.

در نهایت آنچه از طریق «سیاستنامه تأمین سلامت کارکنان دولت» ارائه می گردد همان تحقق بخشیدن به قوانینی است که چندین دهه از تصویب آن گذشته و بر عهده دولت و مسئولین وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی است که اقدام عاجل نسبت به تأمین آن بعمل آورند تا به نارسائی های موجود در ارائه خدمات بهداشتی به کارکنان دولت، از قبیل: بروز ناهنجاری ها و کاهش بهره وری و راندمان، پایین آمدن انگیزه های کاری، افزایش غیبت های ناشی از کار، افزایش هزینه های ناشی از بروز حوادث ناشی از کار، افزایش هزینه های ناشی از بروز بیماریها و ناهنجاریهای اقتصادی، اجتماعی و ..... که با افزایش میانگین سنی کارکنان و ادامه روند فعلی کاهش سلامت جسمی و روانی آنان را بدنبال خواهد داشت خاتمه دهند.

• وضعیت فعلی

تعداد کارکنان شاغل در مشاغل خدماتی مشمول قانون سازمان امور استخدامی کشور ۲۱۶۰۰۰۰ نفر برآورد گردیده و مطابق با قانون استخدام کشوری که در سال ۱۳۴۵ به تصویب رسیده وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی مکلفند در تأمین شرایط بهداشتی _ ایمنی و ایجاد محیط کار مناسب برای مستخدمین اقدامات لازم را بعمل آورند، سازمان امور اداری و استخدامی کشور موظف است در این مورد نظارت و هدایت لازم را فراهم آورد (ماده ۵۳) و همچنین دولت مکلف است به طریق مقتضی وسایل بهداشت و درمان مستخدمین رسمی و خانوارهای آنان را فراهم آورد (ماده ۵۱)

بخش دوم

ذینفعان اصلی در این سیاستنامه شامل حال کارکنان مشمول قانون استخدام کشوری خواهد بود.

• اهداف :

- ۱- تأمین، حفظ و ارتقاء سطح سلامت جسمی، روانی و اجتماعی شاغلین در وزارتخانه ها و سازمانهای دولتی و وابسته به دولت
- ۲- دسترسی کارکنان دولت به حداقل خدمات بهداشتی _ درمانی در محیط کار
- ۳- شناسایی عوامل زیان آور و شرایط غیربهداشتی و نایمن در محیط های کاری
- ۴- ارزیابی و ارائه روشهای کنترل شرایط و عوامل زیان آور و نایمن در محیط کار
- ۵- انجام مراقبت های بهداشتی ، درمانی برای کارکنان دولت
- ۶- نظارت و پایش سلامت نیروی کار
- ۷- فرهنگ سازی و ارتقاء سطح آگاهی کارکنان درخصوص موازین بهداشتی _ ایمنی
- ۸- کاهش سطح بیماری و غیبت های ناشی از آن
- ۹- افزایش میزان بهره وری
- ۱۰- بالابردن انگیزه کاری کارکنان دولت

• وظایف کلی و عینی

تأمین، حفظ و ارتقاء سطح سلامت جسمی، روانی و اجتماعی شاغلین مشمول قانون استخدام کشوری در وزارتخانه ها و سازمانهای دولتی و وابسته به دولت و دسترسی آنان به حداقل خدمات بهداشتی، پیشگیری و کنترل عوامل و شرایط زیان آور در محیط کار و اعمال معیارها و ضوابط سلامت محیط کار و مراقبت از سلامت نیروی کار، ارتقاء آگاهیها و بهبود رفتارهای بهداشتی به استناد ماده ۵۱ و ۵۲ قانون استخدام کشوری بعهده دستگاههای مربوطه می باشد.

۱- معیارها و ضوابط سلامت محیط کار توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اعلام می گردد.

۲- اجرا، پایش و ارزشیابی برنامه عملیاتی تأمین سلامت کارکنان دولت، سلامت محیط کار و آموزش سلامت بعهده واحد ارائه خدمات سلامت شغلی دستگاه مربوطه می باشد.

۳- مراقبت از سلامت نیروی کار شامل معاینات قبل از استخدام یا معاینات قبل از اشتغال به شغل جدید، معاینات دوره ای و ویژه، معاینات موردی و معاینات گروههای ویژه و پرخطر، توانبخشی و ارجاع و پیگیری موارد بیماری و از کارافتادگی می باشد.

۴- سلامت محیط کار شامل شناسایی، نمونه برداری، ارزیابی و کنترل کلیه شرایط و عوامل زیان آور محیط کار (شیمیایی، فیزیکی، بیولوژیکی، ارگونومی، روانی) می باشد.

۵- ارتقاء آگاهیها و بهبود رفتارهای بهداشتی شامل فرهنگ سازی و اجرای برنامه های آموزشی جهت ارتقاء سلامت پرسنل است.

- ۶ کلیه موسسات مشمول قانون استخدام کشوری موظف هستند با استفاده از امکانات موجود خود اقدام به تأسیس واحدهای ارائه خدمات سلامت شغلی نموده یا خدمات فوق الذکر را از مراکز مجاز خرید خدمت نمایند.
- تعداد و مشخصات پرسنل و امکانات مورد نیاز واحد ارائه خدمات سلامت شغلی بر حسب نوع واحد، توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اعلام می شود.
- ۷ مؤسسات و دستگاهها موظف به تشکیل پرونده سلامت محیط کار بوده و باید برای هر یک از پرسنل پرونده سلامتی تشکیل دهند.
- ۸ شرایط و عوامل زیان آور محیط کار و همچنین سلامت پرسنل بصورت دوره ای مطابق ضوابط وزارت بهداشت باید مورد بررسی و غربالگری قرار گرفته و در پرونده مربوطه ضبط گردد.

بخش سوم

باتوجه به بند ۲ ماده ۱ قانون تشکیلات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و به استناد ماده ۵۳ قانون استخدام کشوری وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی مکلفند در تأمین شرایط بهداشتی، ایمنی و ایجاد محیط مناسب کار برای مستخدمین اقدامات لازم معمول دارند در این راستا شاهد هستیم که مشمولین قانون کار جمهوری اسلامی ایران در محیط های کاری صنعتی از حداقل خدمات بهداشتی، درمانی نظیر ایستگاه بهگر، خانه بهداشت کارگری و مراکز بهداشت کار برخوردارند که این اقدام تا حد بسیار زیادی سبب کاهش میزان غیبت های کاری، حوادث و بیماریهای ناشی از کار شده که در نتیجه باعث افزایش راندمان کار و افزایش بهره وری و در نهایت شکوفایی اقتصادی جامعه شده است. ولی متأسفانه تاکنون برای شاغلین مشمول قانون استخدام کشوری علیرغم وجود مواد قانونی فوق الذکر هیچگونه اقدامی صورت نگرفته و موضوع بهداشت و ایمنی محیط کار ایشان مورد غفلت قرار گرفته که در حقیقت با تنظیم این سیاستنامه گامهای اساسی در جهت تأمین شرایط بهداشتی، ایمنی و ایجاد محیط کار مناسب برای مشمولین قانون استخدام کشوری برداشته خواهد شد.

بخش چهارم

۱ تصویب سیاستنامه تأمین سلامت کارکنان دولت در شورای عالی سلامت و امنیت غذایی

۲ پس از تصویب سیاستنامه تأمین سلامت کارکنان دولت و پیگیری لایحه حفظ و ارتقاء سلامت آحاد جامعه و کاهش خطرات تهدیدکننده سلامتی (موضوع ماده ۸۵ قانون برنامه چهارم توسعه) دستورالعملی به استناد این سیاستنامه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و جهت اجرا و نظارت بر کلیه دستگاههای مسئول قانون استخدام کشوری ابلاغ خواهد نمود.

۳ نظارت بر چگونگی اجرای این سیاستنامه توسط کارشناسان بهداشت حرفه ای دانشگاههای علوم پزشکی سراسر کشور که به آنان بازرسین کار اطلاق میگردد صورت می گیرد.

سیاستنامه

بمنظور تأمین، حفظ و ارتقاء سلامت جسمی، روانی و اجتماعی شاغلین مشمول قانون استخدام کشوری در وزارتخانه ها و سازمانهای دولتی وابسته به دولت کلیه دستگاهها و نهادهای دولتی مشمول این قانون موظف به اجرا، پایش و ارزشیابی برنامه عملیاتی تأمین سلامت کارکنان دولت هستند.

تبصره ۱- معیارها و ضوابط سلامت محیط کار توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ظرف مدت دو ماه اعلام خواهد شد.

تبصره ۲- نظارت بر حسن اجرای برنامه تأمین سلامت کارکنان دولت بعهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی خواهد بود.